

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,

Гордійчук Світлани Вікторівни

на дисертаційну роботу

ГОЛОВЧАК МАРІЇ ІГОРІВНИ

«Публічна політика реформування системи

медсестринської освіти в Україні»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за

спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність дисертаційної роботи Головчак Марії Ігорівни зумовлена тим, що формування публічної політики реформування системи охорони здоров'я стало предметом особливої уваги держави, оскільки з часу отримання незалежності Україна обрала стратегічний курс на інтеграцію в європейський та світовий політико-економічний простір. Вирішення цієї проблеми тісно пов'язане з проблемами реформування як системи медичної освіти загалом, так і системи медсестринської освіти зокрема. Як слушно зауважує автор, публічна політика у цій сфері стає ключовим інструментом, спрямованим на вдосконалення освітнього процесу, підвищення якості медичних послуг та адаптацію до європейських стандартів; лише шляхом активного реформування системи медсестринської освіти можливо забезпечити сферу охорони здоров'я висококваліфікованими медичними сестрами та братами.

Відзначимо, що проведений Головчак Марією Ігорівною аналіз законодавчих актів, нормативно-правових документів, фундаментальних наукових праць, практичного досвіду реформування системи медсестринської освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців галузі охорони здоров'я дозволив виявити і сформулювати дисертанткою суперечність, на вирішення якої спрямована дисертаційна робота. Сформульоване протиріччя проявляється між зростаючою потребою у висококваліфікованих медичних сестрах та братах у контексті глобальної пандемії COVID-19, російсько-української війни в Україні та невідповідністю сучасної системи медсестринської освіти в задоволенні цих потреб.

Відповідно, наукове дослідження Головчак Марії Ігорівни щодо розроблення теоретичних положень та обґрунтування методико-прикладних рекомендацій є актуальним у межах публічної політики реформування системи медсестринської освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Аналіз основного змісту дисертації дає підстави стверджувати, що Головчак Марією Ігорівною з належною науковою аргументацією визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукову новизну та практичне значення (с. 17-22 дис.).

Грамотно і чітко визначені глобальні завдання дозволили авторці виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані результати, сформульовані висновки і рекомендації, які поетапно висвітлено в 15 наукових публікаціях дисертантки.

Наукова праця дисертантки має безпосередній зв'язок з науково-дослідною роботою кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток смарт-спеціалізації «креативні індустрії» у Львівській області» (номер державної реєстрації: 0123U100401). (с. 19 дис.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Мета та завдання зумовили відповідну структуру наукової праці, яка характеризується чіткістю, повнотою і внутрішньою єдністю дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох завершених та взаємопов'язаних розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, 6 додатків.

У **першому розділі** опонованої наукової роботи особливо цінним, на нашу думку, є те, що дисертанткою за результатами теоретичного аналізу наукових праць розкрито сутність поняття публічної політики та її роль у формуванні системи медсестринської освіти. Дисертантка проявила достатню фундаментальність, розглядаючи поняття «публічна політика», «публічна політика у сфері охорони здоров'я», «формування політики», що розкривають певні аспекти досліджуваного явища (с. 24-32 дис.).

Заслуговує на увагу аналіз сутності та змісту неоінституціоналізму як теоретичного підходу, який досліджує вплив публічної політики на систему медсестринської освіти в різних аспектах, розгляд функції публічної політики в контексті реформування медсестринської освіти та формування моделі реформування системи медсестринської освіти через призму публічної політики.

Дисертанткою досліджено становлення та розвиток системи медсестринської освіти в Україні, визначено передумови її реформування. Певним досягненням роботи є побудова ієрархічної моделі становлення та реформування медсестринської освіти в Україні, яка охоплює тривимірний часовий проміжок (кінець ХХ століття, початок ХХІ століття та останнє десятиліття) та, як підкреслює автор, доводить, що медсестринська освіта в

Україні відчула значні перетворення, особливо після проголошення незалежності. Визначено та проаналізовано пріоритетні напрями публічної політики реформування системи медсестринської освіти, серед яких цифровізація, інклюзивна та дуальна освіта, формування soft-skills, комунікативна культура здобувачів освіти, розвиток кадрового потенціалу тощо. Заслуговують на увагу схарактеризовані основні виклики системі освіти в умовах воєнного стану та комплекс заходів для їх подолання в системі медсестринської освіти України.

Результати аналізу наукових праць з проблеми дослідження надали можливість Головчак М.І. провести аналіз нормативно-правового забезпечення реформування системи медсестринської освіти відповідно до міжнародних стандартів та довести, що існуючі нормативно-правові акти системи медсестринської освіти України потребують доповнення новими документами, які враховуватимуть сучасні вимоги до підготовки медичних сестер та братів.

Позитивної оцінки заслуговує розгляд нової концепції трансформації інституту медсестринства в Україні з позиції публічної політики та структура правового кодексу системи медсестринської освіти в Україні. Оригінальним авторським внеском є розроблення рекомендацій для керівників медсестринських закладів освіти щодо зміцнення системи медсестринської освіти та покращення якості медичних послуг.

Науковий інтерес викликає **другий розділ дисертації** Головчак М.І., що присвячений стану і тенденціям реформування системи медсестринської освіти в Україні. Дисертанткою удосконалено методичний підхід до реформування системи медсестринської освіти і медсестринства в умовах невизначеності, що ґрунтується на основі факторів ризику, ключових викликах, змінах, тенденціях та інноваціях. Заслуговує на увагу аналіз структури системи медсестринської освіти в Україні та висновок автора про те, що важливим аспектом реформування системи медсестринської освіти є антикризове управління, яке є складовою управління медсестринськими закладами освіти і передбачає не лише реагування на кризові ситуації, а й превентивну функцію, забезпечуючи гнучкість та адаптивність управлінських процесів (с. 121 дис.).

На наш погляд, авторка виправдано приділила увагу розгляду основних аспектів розвитку кадрового потенціалу в системі медсестринської освіти України, акцентувавши увагу на системному та комплексному підході до управління персоналом з метою забезпечення оптимальних умов для розвитку та реалізації потенціалу кожного співробітника. Як слушно відзначає автор, розвиток кадрового потенціалу має включати в себе не лише набір кваліфікаційних навичок, а й увагу до їхнього особистісного зростання, мотивації та задоволеності роботою, а також передбачає створення сприятливого робочого середовища (с. 122 дис.).

Дисертанткою досліджено вплив міжнародного досвіду на публічну політику реформування системи медсестринської освіти в Україні. Детально представлено досвід реформування медсестринської освіти Індії, Гани, США.

Авторським внеском є проведений кластерний аналіз, за допомогою якого виявлено основні характеристики та відмінності між різними групами викладачів за рівнем мотивації, саморозвитку та наукового розвитку. На підставі проведеного аналізу сформовано чотирирівимірну модель, яка включає взаємозв'язок між викладачем та студентом, викладачем та адміністрацією, викладачем та іншими викладачами, а також викладачем і закладами охорони здоров'я.

Суттєвим результатом дисертаційного дослідження є розгляд у **третьому розділі** комунікативної культури та передумов створення медсестринського кластеру у сфері реформування системи медсестринської освіти в Україні. Погоджуємося з висновком автора про те, що проблема формування комунікативної культури серед студентів фахових медичних коледжів в Україні вимагає комплексного підходу, уваги з боку закладів освіти, профспілок і державних органів з метою підготовки кваліфікованого та етичного медичного персоналу, здатного ефективно відповідати на виклики сучасного світу (с. 182 дис.). Дисертанткою проаналізовано наукові підходи до трактування понять «комунікативна культура», «комунікативна культура студента фахового медичного коледжу» та запропоновано короткотермінову програму розвитку комунікативної культури для здобувачів освіти, яка спрямована на систематичне вдосконалення навичок спілкування, емпатії та професійної взаємодії.

Позитивною рисою дослідження є вивчення рівня готовності до утворення кластеру на основі формування soft-skills у здобувачів і викладачів медсестринських закладів освіти та запропонована програма розвитку soft-skills, яка покликана стати важливим кроком у реформуванні медсестринської освіти й підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в сучасних умовах.

Надзвичайно актуальним аспектом роботи Головчак М.І. є розгляд сучасного стану впровадження дуальної та інклюзивної освіти в публічній політиці реформування системи медсестринської освіти в Україні та запропоновані рекомендації для її успішного вдосконалення. Також важливим, на наш погляд, є проведене соціологічне дослідження на підставі якого згруповано методи консультування здобувачів у сфері медсестринської освіти щодо дотримання академічної доброчесності.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційної роботи. Проведений аналіз змісту дисертаційної роботи Головчак Марії Ігорівни свідчить про його концептуальність, доказовість і перспективність, про наявність наукової новизни у представлених на захист положеннях та

одержаних результатах дослідження.

У дисертації Головчак М.І. *уперше* розроблено чотирирівимірну модель, яка враховує динаміку взаємодії між визначеними пріоритетними напрямками публічної політики реформування системи медсестринської освіти в Україні та аналізує взаємозв'язки викладача зі здобувачем освіти, адміністрацією, викладачем та закладами охорони здоров'я; *удосконалено* модель публічної політики реформування системи медсестринської освіти, яка передбачає конкретизацію та застосування інструментів участі громадськості у формуванні та реалізації публічної політики; підходи до формування комунікативної культури у сфері реформування системи медсестринської освіти в Україні, запропоновано комплекс заходів для систематичного покращання навичок спілкування, емпатії та готовності здобувачів освіти до самостійної медсестринської практики, що визначає передумови утворення інноваційного та конкурентоспроможного медсестринського кластеру в Україні.

У дисертації окреслено та уточнено підходи до визначення таких понять, як «публічна політика», «публічна політика у сфері охорони здоров'я», «формування політики», «медсестринська практика», «система медсестринської освіти». Набула подальшого розвитку ієрархічна модель становлення та реформування медсестринської освіти в Україні, яка доводить, що медсестринська освіта в Україні зазнала значних перетворень, особливо після проголошення незалежності. Автором визначено та проаналізовано пріоритетні напрями публічної політики, які спрямовані на реформування системи медсестринської освіти в Україні, що дозволили сформулювати стратегічні завдання і перспективи реформування системи медсестринської освіти в Україні.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Наукові рекомендації та висновки, отримані в дисертації, були враховані й використані КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» під час викладання дисциплін «Менеджмент та лідерство в медсестринстві» (освітньо-професійно програма «Сестринська справа» спеціальності 223 Медсестринство першого (бакалаврського) рівня освіти. Тема 4. Функції управління. Управління конфліктами та стресами); «Основи психології та міжособового спілкування, медичної етики та деонтології» (освітньо-професійно програма «Сестринська справа» спеціальності 223 Медсестринство, освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр. Тема 5. Дослідження принципів і навичок міжособового спілкування та взаємин у колективі) (довідка від 03.06.2024 р. №01-35/491); Департаментом освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації у процесі формування окремих елементів стратегії розвитку освіти Львівської області з метою надання рекомендацій медсестринським закладам освіти щодо впровадження в

українську систему медсестринської освіти стратегії сталого розвитку, яка включає впровадження комплексу заходів з екологічної стійкості та соціальної відповідальності з урахуванням міжнародного досвіду Польщі (довідка від 04.06.2024 р. №02-10/1235); ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії Міністерства охорони здоров'я України» при організації професійно-орієнтованих тренінгів з розвитку комунікативної культури для медичних сестер (довідка від 04.06.2024 р. №499/24); Національним університетом «Львівська політехніка» в освітньому процесі впроваджено методико-прикладні положення щодо ефективного антикризового управління в закладах освіти (дисципліна «Аналіз ринку і кризовий менеджмент», тема 8 «Організація системи кризової комунікації в органах публічного управління та адміністрування»), неоінституціоналізму в публічній політиці сфери охорони здоров'я та його впливу на розвиток медсестринства (дисципліна «Інституційне забезпечення публічного управління та адміністрування», тема 1 «Формування інституційного середовища в Україні») (довідка від 29.05.2024 р. №67-01-956).

Основні положення дисертації Головчак М.І. повною мірою відображено у 15 наукових працях, зокрема 6 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 6 – публікації у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття у науковому виданні іншої держави, яке включене до міжнародних наукометричних баз даних: Index Copernicus International, BazTech, BazEkon, E-Journal Gateway, DOAJ, а також 8 тез і матеріалів доповідей за результатами участі в конференціях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Результати представленої до захисту дисертаційної роботи отримали належну апробацію: основні положення дослідження висвітлювалися у виступах автора на міжнародних та всеукраїнських конференціях (8).

Заслугове оцінки позитивної логічності викладу змісту дисертаційної роботи Головчак Марії Ігорівни, його завершеність у цілому, ідентичність змісту й основних положень дисертації.

Результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для публічного управління та адміністрування.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Не знижуючи загального схвалення проведеного М.І. Головчак дослідження, що має безумовну теоретичну новизну та практичне значення, вважаємо доцільним висловити певні зауваження, які визначаємо у якості побажань:

1. У дослідженні доцільно було б використовувати термін «здобувач освіти», визначений пунктом 11, статті 1 Закону України «Про вищу освіту» № 1556 – VII від 01.07.2014 р., який набрав чинність з 06.09.2014 року.

2. Цілком логічним є необхідність удосконалення існуючих нормативно-правових актів з розвитку медсестринства. Так, на с. 71 дисертанткою представлено рекомендації для керівників закладів медсестринської освіти щодо створення комплексного правового Кодексу, що має відповідати вимогам нормативно-правового забезпечення реформування системи медсестринської освіти. На нашу думку, розробка такого Кодексу має здійснюватися не на локальному рівні керівниками закладів освіти, а на національному рівні із залученням експертного середовища (стейкхолдерів).

3. Вважаємо, що автору необхідно було більш чітко розмежувати поняття «компетенція» та «компетентність» с. 31, 32, 79 дис.

4. Погоджуючись з думкою автора про те, що досвід провідних країн світу є корисним для реформування медсестринства, доцільно було б виокремити ті стратегії медсестринської освіти Індії та Гани, які є на сьогодні інноваційними, оскільки представлені на с.106 дис. стратегії вже тривалий час запроваджені в практику підготовки медичних сестер/братів України.

5. На нашу думку, у розділі 2.3 необхідно було б більш детально зупинитися на загальному описі соціологічного дослідження, проведеного методом анкетування, та надати інформацію про респондентів: їх кількість, заклади, в яких вони працюють, посади, що обіймають тощо, що надало б більшого змістового наповнення та полегшило сприйняття кількісних результатів дослідження.

6. На с. 152 дис. автор зазначає «відсутність професійної практики під час навчання медичних сестер»; доцільно було б стверджувати необхідність вдосконалення наявної практичної підготовки, оскільки освітній стандарт, освітньо-професійні програми та навчальні плани підготовки медичних сестер/братів передбачають навчальну, виробничу та переддипломну практику як обов'язковий освітній компонент.

Проте на підставі ґрунтовного аналізу опонованої дисертаційної роботи зазначаємо, що висловлені зауваження і побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Усебічний аналіз та експертне оцінювання виконаної Головчак М.І. дисертаційної роботи дають підстави загалом оцінити її як завершену, самостійно виконану працю, яка має наукову новизну, теоретичну і практичну значущість.

Висновки щодо відповідності дисертаційної роботи чинним вимогам.

У цілому, дисертаційна робота Головчак Марії Ігорівни безсумнівно є самостійною і цілком завершеною працею; відзначається беззаперечною

актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить значні наукові доробки, нові, раніше незахищені наукові положення й обґрунтовані висновки, що в повній мірі висвітлено в наукових публікаціях автора. За науковим рівнем дисертаційна робота на тему «Публічна політика реформування системи медсестринської освіти в Україні» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (із змінами), а її авторка **Головчак Марія Ігорівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
в.о. ректора Житомирського медичного
інституту Житомирської обласної
ради

Світлана ГОРДІЙЧУК

Підпис *Гордійчук Світлана*
Помічник ректора з кадрової роботи
**ЖИТОМИРСЬКИЙ
МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**
Житомирської обласної ради

Людмила Овчинникова